"ఓ మిల్టన్ మహాశయా!"

మానవుడి ఆశల్లా దూరం దూరంగా సాయంకాలపు గానుగచెట్టు నీడలు పాకుతూన్న సమయంలో సులోచన నడిచి వచ్చింది.

గోపీ సులోచన రాక గుర్తించ లేదు. కళ్ళు తెరిచే ఉన్నాయి. మన సక్కడ లేదు. టేబిల్ కెదురుగా ఉన్న చేతులకుర్చీలో రెండు కాళ్ళూ పైకి లాక్కుని, తల కుర్చీ కానించి, సాంబ్రాణిధూపంలా అల్లుకొన్న ఆలోచనల్లో నిమగ్నుడై ఉండగా, టేబిల్‌మీద సగం వ్రాసిన కాగితాలు గాలికి రెపరెపలాడుతూంటే—

"అయ్యా! మిల్టన్‌దొరగారూ!" అని రెండోసారి పిలిచింది సులోచన.

ఇహలోకంలో అడుగుపెట్టిన గోపీ, సులోచన పిలుపు అవహేళనగా స్ఫురించగా కాళ్ళచుట్టూ చేతులు బిగించుకొని, అసహనంగా, "వచ్చావూ! రా. . ." అన్నాడు.

ఎర్రగా, సన్నగా, ఎప్పుడూ తమలపాకులు వేసుకున్నట్టుండే ఎర్రటి లేతపెదాలతో, ఆడపిల్లలా ఉండే గోపీకి, చదువుకునే రోజుల్లో సహవిద్యార్థులంతా కలిసి 'మిల్టన్' అని నామకరణం చేశారు.

తెల్లటి చీరెలో, పాలవెల్లువలా, సంధి చిహ్నంలా సన్నగా, పొడుగ్గా, తెల్లగా ఉన్న సులోచన వైపు చూస్తూండి పోయాడు భయంభయంగా గోపీ.

"పిచ్చాడులా అలా చూస్తావేం. . . వచ్చిన పని చెప్పనీ. . . ఇదుగో, ఈ భగవాన్ లాటరీన్ టికెట్ ఒకటి తీసుకొని రూపాయిఇచ్చెయ్యి. ఫస్టుప్రయిజుఅయిదు లక్షలు. సెకండ్‌ప్రయిజు మూడు లక్షలు. ఇంకా పాతిక చిల్లరప్రయిజులు ఉన్నాయి."

"వద్దు, సులోచనా!. . . నాకు లాటరీలంటే అసహ్యం. . ."

"ఏం?"

"ఏం లేదులే. . . టైవ్ వేస్టు. . . ఇంకెక్కడయినా ప్రయత్నం చెయ్యి. . ."

"అలా ఏం వదలను. . . నాన్నగారికి అరడజను టిక్కెట్లు అంటగట్టాను. ఆయన లాటరీ వస్తుందని తీసుకున్నా రనుకున్నావా. . . నే నిచ్చానని కాని. . ."

"అదికాదు, సులోచనాదేవీ! ఈ లాటరీలు నా కిష్టం లేదు. కష్టపడకుండా ముఫత్‌గా డబ్బు సంపాదించాలనే మానవుడి బలహీనతని ఎక్స్‌ప్లాయిట్ చేయుట మేగా. . ." కొంచెం బాధగా అన్నాడు గోపీ.

"ఏయ్, సులోచనా! ఉన్న దొక్క రూపాయే. . . చాలా ఇబ్బంది పడి పోవలసి వస్తుంది. . . నా మాట విను. . ." ప్రాధేయపడుతూ గుమ్మం దాకా వెంబడించాడు గోపీ.

"ఏం ఫరవాలేదు. . . మన భాగ్యానికి రూపాయి పోతే లోటేం లేదు. . . వస్తా. . ."

సులోచన వెళ్ళిపోయింది.

తిరిగి వచ్చి కుర్చీలో కూలబడ్డాడు గోపీ. . . తన చేతకానితనానికి కోపంగా ఉంది. . . చేతిలో ఉన్న ఒక రూపాయీ వృథాగా పోగొట్టుకున్నాడు. తన దారిద్ర్యాన్ని అవహేళన చేస్తూ, మసక వెలుతుర్లో రాక్షసిలా కనుపిస్తూన్న టేబిల్ మీది లాటరీటిక్కెట్టును విసురుగా సొరుగులో వేశాడు.

ఇక్కడ కొంచెం సులోచనా గోపీల గురించి చెప్పాలి. సులోచన తండ్రి ధర్మావతారంగారు మొదట్లో పల్లెలో ఉండే, పట్నంలో కాంట్రాక్టువ్యాపారం అదీ చేస్తూ ఉండేవారు. వ్యాపారంలో కొంత అభివృద్ధి సాధించిన తరవాత ఆయన మకాం పట్నానికి మార్చేశారు. గోపీదికూడా అదే పల్లె కావటంవల్ల, చేదికాదు గోపీక. గోపీ మనస్సు చాలా సున్నితమయింది. దరిద్రనారాయణుల కష్టాలు చూసి అతని మనస్సు ఆర్ద్రమయి పోయేది. సమాజం . . . జాతి జీవన మార్గ మెంత పతనమయిందో... దాని లక్ష్యానికది ఎంత దూరంగా పోతూందో తలిచినకొద్దీ తపన ఎక్కువైపోయేది గోపీ మనస్సులో. తనూ, తన సమాజమూ, సంఘసేవా కార్యక్రమాలూ, సమావేశాలూ, సంభాషణలూ—ఇవే అతడి కాలంలో ఎక్కువభాగం తీసుకొనేవి. సంఘసేవే తన జీవనధ్యేయంగా ఎంచుకున్న వ్యక్తి, దానినుండి తన భుక్తికైనా సరే ప్రతిఫలంగా ఏమీ ఆశించకూడదనే గాంధిమహాత్ముని వాక్యం మనస్సులో మెదిలి, తన భుక్తికి ఎక్కడైనా రెండు మూడు ట్యూషన్లు చెప్పుకుంటూ ఉండేవాడు. కొంత భాగం అతను వ్రాసే వ్యాసాలకూ, కథలకూ, కవితలకూ ప్రచురించిన పత్రికలవా రిచ్చే ప్రతిఫలంతోనే గడిచి పోతూండేది.

గోపీకి వెనక నా అన్నవాళ్ళెవరూ లేరు. తల్లీ తండ్రీ చిన్నప్పుడే చని పోయారు. ప్రజల దయాధర్మాలమీద కష్టపడి చదువుకున్నాడు. సహజంగా తెలివి

పిచ్చివాళ్ళు

కాకాని చక్రపాణి

అదీకాక గోపీ వ్రాసే భావకవిత్వం, వ్యాసాలూ, మరీ అతని దళసరి కళ్లద్దాలూ ఆ నామధేయాన్ని సార్థకం చేసేటట్టుండేవి.

ఎవరైనా తనను 'మిల్టన్' అని పిలిచినప్పుడు బాగా కోపం వచ్చేది గోపీకి. వీళ్ళంతా తనను గేలి చేస్తున్నారు, తన కవిత్వాన్ని హేళన చేస్తున్నారు అని కొండంత కోపంతో వాళ్ళతో మాట్లాడేవాడుకాదు. ఒక్కోసారి పట్టలేక కళ్ళంబట నీళ్ళుకూడా వచ్చేవి గోపీకి.

కొంత కాలానికి ఆ పిలుపు అలవాటయినా, విసుగ్గా, నిస్పృహగా ఉన్నప్పుడు అలా పిలిస్తే అసలు పలికేవాడే కాదు.

"నాన్నగారు 'నీ కవిగారు కనపట్టం లేదేం ఈమధ్య?' అని అడిగారు. పొద్దస్తమానం గూట్లో కూర్చుని గుర్రాలోత్తలకపోతే మా ఇంటి కో సారొస్తే ఏం పోయిందో!" టేబిల్‌మీది ధూళిని ఊది కూర్చుంటూ అంది సులోచన.

"అందరి బలహీనతలేమో కానీ, నీ బలహీనతలు నన్ను చంపేస్తున్నాయి బాబూ! నీ ఆలోచన లెప్పుడూ ఈ ప్రపంచానికి సంబంధించినట్టుండవు. చూడు, ఈసారి — మన బంగారు చేతిమీదుగా ఇస్తున్నాం. . . ఫస్టు ప్రయిజు తప్పదు. ఈ విధంగా ఓ అయిదు లక్షలు నీలాంటివాడి చేతిలో పడితే సద్వినియోగమవుతుందనే నా ఆశ. . ."

ఆమె కిం కెలా నచ్చచెప్పాలో తోచ లేదు గోపీకి. ఒక్కొక్షణంలో కోపం వస్తూన్నట్టుంది. ప్రతిసారీ వచ్చి తన బలహీనతల్నీ, పిరికితనాన్నీ, అలౌకికత్వాన్నీ హేళన చేయకపోతే, తన మానాన తనని బతకనివ్వకూడదూ?

"యు ఆర్ ఎ ప్రిజనర్ ఆఫ్ ఇన్‌డెసిషన్. . . ఇదుగో, లాటరీ టిక్కెట్టు. నీ జేబులో రూపాయి తీసుకెళుతున్నా.

గోపీని చిన్నప్పటనుండి ఎరుగును ధర్మావతారంగారు. ఆ చనువుతో గోపీ ధర్మావతారంగారింటికి వెళ్ళటం కద్దు. ధర్మావతారంగారి భార్య శ్యామలాదేవి కూడా గోపీని చాలా ఆదరంగా చూసేది.

ధర్మావతారంగారిది అసలే సంపన్న కుటుంబం. ఆ పైన ఆయన కంట్రాక్టు పనుల్లో చాలా ధనం గడించారు. రాజకీయనాయకుల్లో ఆయన కున్న పలుకుబడికూడా చాలా గొప్పదే.

చాలామంది బీదవాళ్ళకు ధనవంతులంటే ఓ విధమయిన నిరోధభావం ఉంటుంది. ప్రపంచంలో జీవితావసరాలకు ధనాభావంతో తాము కష్టాలు పడుతూంటే, ధనికవర్గం విలాసంగా డబ్బు వెదజల్లుతున్నారనే ఓ భావం బీదవాడిని ధనికుడితో కలవలేకపోతూంది. కాని, గోపీ కలా అనిపించేది కాదు. ఎమ్.ఎ. పాసయినా ఏ ఉద్యోగమూ చేయాలనిపిం గలవా డవటంవల్ల అతని కాలేజీ ఫీజులూ అవీ స్కాలర్‌షిప్‌లతో గడిచిపోయేవి. స్నేహితుల పుస్తకాలతో కాలం గడిపేసేవాడు. ధర్మావతారంగారుకూడా అప్పుడప్పుడూ గోపీకి సహాయం చేసేవారు.

వివాహం చేసుకుని సంసారజీవితం గడపటం కా దతని జీవితలక్ష్యం. సేవా కార్యక్రమాల్లో తన జీవితమంతా గడిపేయాలని అతని కమనీయ వాంఛ. అదే అతని సర్వస్వం.

ఇలాంటి గోపీ లౌకికుల దృష్టిలో ఉత్త తెలివితక్కువవాడుగా కనుపించేవాడు.

సులోచనకు తెలుసు— గోపీ ఎంత ఉత్తమమైన వ్యక్తో, గోపీ మనసు ఎంత సున్నితమో, ఓ చిన్న కఠోర వాక్యమయినా అత న్నెంత విచలితుణ్ణి చేస్తుందో! ఈ బలహీనుడికి మరో వ్యక్తి అవసర

మెంతో పూర్తిగా గుర్తించింది సులోచన. అయినా గోపీ ఇది తెలుసుకునే స్థితిలో లేడు. అతడి కీ విషయం తెలియజెప్పాలనే ప్రయత్నంలో సులోచన రకరకాలుగా ప్రయత్నించేది.

ఓ సారి. . .

గోపీ సహపాఠులు కొందరు, సులోచన గోపీని ఈ కూడూ గుడ్డా పెట్టని సమాజసేవా ప్రవృత్తి నుండి ఎలాగైనా మళ్లించాలనే ఉద్దేశ్యంతో గోపీ గదికి వెళ్లారు. గోపీ ఎంత వాదంలోకి దిగినవాడైనప్పటికీ, ఎక్కుపెట్టిన బాణాలు తీవ్రంగా లక్ష్యాన్ని ఆఘాతపరుస్తుంటే ఊరికినే కూర్చుని ఉండలేకపోయాడు. సులోచన గోపీని నొప్పించటమే ధ్యేయంగా పెట్టుకుని మాట్లాడిం దా రోజు.

"ఇదంతా వ్యామోహం కాదా, సులోచనా! ఈ వ్యామోహంలో పడి నేను బయటకు తొంగయినా చూడ గలనా. . ."

"ఉత్త అబద్ధం. . . నీ అంత వ్యామోహి ప్రపంచంలో లేడు. పెళ్లి చేసుకొని సంసారలంపటంలో పడటం నీ కిష్టం లేదు. సమస్త సంసారబంధాలనూ తెంచుకొని అన్నిటికీ అతీతంగా ఉండాలనే నీ మోహం, ప్రపంచంలోని

సర్వ ప్రలోభాలకంటే మిన్న అయినదే, గోపీ!'' ఉద్రేకంగా అన్నది సులోచన.

''అదేంకాదు, సులోచనా! వాడికి జీవితం అంటే భయం. . . ఉత్త ఎస్కేపిస్ట్. పెళ్లి చేసుకోవటం భయం. ఉద్యోగం చెయ్యటమంటే భయం. ఎదురయ్యే జీవితసత్యాలను, సమస్యలను గమనించక, కలల ముసుగులో దాక్కొంటే సమస్యలు పరిష్కరింపబడతాయా? ఇదో విధంగా జడత్వం. . .'' సహాలుగా మాట్లాడుతున్నాడు కేశవమూర్తి.

''ఉద్యోగమూ, పెళ్లి జీవిత పరమావధి కాదుగదా! ఈ రెండింటిలోనే జీవితాన్ని చూడాలనేమీ లేదు. నా సంఘ కార్యక్రమాల్లోకాని, ఓ ఆర్తుడికి సేవచేస్తున్నప్పుడైనా, ఓ సంక్షేమనిధికి చందాలు వసూలు చేస్తూ ఊరూరూ తిరిగేటప్పుడూ, ప్రజల్ని జాగరితంచేసే మా ప్రయత్నాల్లోనూ మేము జీవితాన్ని ఎదుర్కొంటూనే ఉన్నాం. దానికి భయపడి పారిపోయే పిరికితనం మాలో లేదు.''

ఆ మాటలు విని సులోచన పగలబడి నవ్వింది.

''ఆ పనుల్లో నీకు నిజమైన ఆసక్తి లేదు. నీవు చేసే పనుల్లోని అంతిమ ప్రతిఫలం నిన్ను ప్రలోభ పెట్టేది కాదు. నీ సొంత పనిలో, దాని విజయం మీదుండే ఆత్రత, మానసికమైన [illegible] అపజయంలో ఉండవు. అందులో మవ్వు జీవితాన్ని [illegible] లేదు. ప్రతిఫలం ప్రలోభపూర్ణమైనప్పుడు నిష్ఠగా నీ కార్యక్రమాన్ని సాగిస్తే మేమంతా ఒప్పుకుంటాం. . .''

ఓ క్షణం మాగి బాధగా అన్నాడు గోపీ: 'హి ఇంటెగ్రిటీ' వేలంపాటలోనూ పెట్టేస్తే నేను చెప్పేదేమీ లేదు. ఈ సేవాకార్యక్రమం నా స్వంతం. . . ఎంత స్వంతమంటే— మనకు ఆకలి వేయుట మెంత సహజమో, అలా బాధాపరిలిప్తుణ్ణి చూసి నేను సంక్షుభితిస్వాంతుడయ్యే నటమూ అంత సహజం. అన్నం తినకపోతే మనిషి చచ్చిపోతాడు. నేను. . . నేను అనాథుణ్ణి, దరిద్రుణ్ణి. ఎన్ని దయార్ద్రహృదయాలు నన్నీ స్థితికి తీసుకువచ్చాయి! ఈ నిక్రుష్టుణ్ణి ఇంతకంటే ఏం చేయగలను. . .''

చెమ్మగిల్లిన కళ్లతో మాట్లాడే గోపీ మాటలకు, ఆ మాటల్లోని సత్యసంధతకు నిర్విణ్ణులైపోయి ఎవరూ మాట్లాడలేకపోయారు. గోపీలో తొటిమానవుడి మీదగల సహానుభూతి, ఎలా రక్తంలో ఒక పదార్థమై ఉందో [illegible] టికి, హిమాలయం ముందు నిలబడ్డ భీరువుల్లా ఉండిపోయారు.

గోపీ ఎంతో ఉత్తముడైన వ్యక్తి. [illegible] మనసు ఎంతో సున్నితమైనది. ఎంత చిన్న కఠోర వాక్యం అయినా అతణ్ణి ఎంతగానో విచలితుణ్ణి చేస్తుంది. ఎంతైనా బలహీనుడతడు. ఆ బలహీనుడికి మరొక వ్యక్తి అసరా ఎంత అవసరమో పూర్తిగా గుర్తించింది సులోచన. అయినా దానిని తెలుసుకునే స్థితిలో లేడు గోపీ. అతడికి తెలిసేలా చెప్పడం ఎలా?

అలా, అలా చాలాసార్లు గోపీని అతని వ్యాప్తినుండి మళ్లించటానికి ప్రయత్నించింది సులోచన.

'ఎలాగైనా అతణ్ణి ఈ ప్రవృత్తినుండి దూరం చేయాలి. ఇలానెంత బలహీనుడు ఇతనికి తోడు కావాలి. తను చేయి కలిపి అతణ్ణి అతని లక్ష్యంవైపు ఎంతో శీఘ్రంగా తీసుకువెళ్లగలదు.' ఆ ప్రయత్నంలో అతని పరిధిని విరగ్గొట్టి ఎలాగయినా లోపల ప్రవేశించాలి అనే తపనలో, ఏ ఋషి తపస్సో ఇంద్రుడు పంపగా, భగ్నం చేయ ప్రయత్నించే అప్సర మనఃప్రవృత్తి అలవరుచుకుంది సులోచన. ఆమనఃప్రవృత్తిలోనే అడిగేది గోపీని:

''మా నాన్నగారిచేత నీ కేదయినా ఉద్యోగమిప్పిస్తాను. చెయ్యరాదూ? ఈ ట్యూషన్లమీద వొచ్చేది నీ తిండికయినా చాలుతుందా? ఉద్యోగం చేస్తూ, నీ అవసరాలకుపోను మిగతా డబ్బు నీ సేవా కార్యక్రమాల్లో వినియోగించుకో వచ్చుగా?''

గోపీ ఆమె మాటలు వినేవాడు కాదు. ఆమెకూడా అతడు తన మాటలు విని ఉద్యోగం చేయాలని కోరుకొనేది కాదు. అతడు నిజంగా ఉద్యోగం చేయటానికి ఇష్టపడితే తన ఇష్టదేవత పదభ్రష్టమయినట్లు బాధపడేది. కాని ఇలా మాట్లాడటం అతని పరిధిలో కెలాగయినా చొచ్చుకుపోవాలనే ఉద్దేశ్యంతో గురిపెట్టి వదిలిన బాణం.

ఒక్కోసారి గర్వభంగమైన దేవకన్యలా గోపీని ప్రార్థించేది: ''పోనీ, అన్నేమీ వద్దు కాని, గోపీ. . . పెళ్లి చేసుకో. . . నీకు తోడు కావాలి. . . నాకు తెలుసు. . .నా మాట నమ్ము. . . నీకు అసరా ఇవ్వటానికి ఓ జోడీ కావాలి.''

గోపీ ఏమీ అర్థంకాని వాడిలా ఆమెకేసి అలా చూస్తూండి పోయేవాడు.

ఈ వేళ లాటరీటిక్కెట్టు బలవంతంగా అంటగట్టి అతనికి బాహ్యప్రపంచంలో సంపర్కం కలిగించానని సంతోషపడింది సులోచన ఓ క్షణం.

సులోచన లాటరీటిక్కెట్టు అంటగట్టి వెళ్లిన రెండు మూడు రోజులకు కాని, గోపీకి ధర్మాపతారావుగారి ఇంటికి వెళ్లటానికి తీరిక దొరకలేదు. తీరా వెళితే ఆయన లేరు. ఎక్కడికో కంట్రాక్టు పనిమీద వెళ్లారు. శ్యామలమ్మగారిని పలకరించి తిరిగి వెళ్లిపోదామనుకుంటుండగానే సులోచన ప్రత్యక్షమయింది.

''మిస్టర్ మహాశయా! ఈ వేళటికి తీరిక దొరికిందన్న మాట మీకు. . . పదండి, అమ్మని చూద్దురుగాని. నాన్న కంట్రాక్టుపనిమీద వెళ్లారు. . .''

శ్యామలాదేవి ఎదుటే లాటరీటిక్కెట్టు చర్చ వచ్చింది. సులోచన తానెలా గోపీకి లాటరీటిక్కెట్టు అంటగట్టిందీ, గోపీ ఎలా మొండికెత్తిందీ, తానెలా విజయం సాధించిందీ వివరిస్తూ బిగ్గరగా నవ్వుతూంది.

''నీకు డబ్బంటే ఆశ లేదుగా. . . నాకు తెలుసు. . . లాటరీలో ఫస్టు ప్రయిజు నీకే వస్తుంది. డబ్బుతో అవసరం లేనివాళ్లకి, దాని ఉపయోగం తెలియనివాళ్లకే వస్తుంది. ఆశతో ఎదురు చూసేవాడికి కోరింది లభ్యంకాకపోవటం జీవిత రహస్యం. . .'' నవ్వుతూ చెబుతూంది సులోచన. శ్యామలాదేవి గారాబు కూతురి తెలివితేటలకు ప్రగల్భంగా చూస్తూంది.

''వద్దులే, సులోచనాదేవి! నీ కో సారి చెప్పాను— లాటరీలంటే నా కిష్టం లేదని. మానవుడి క్రియాశీలక శక్తిని నాశనం చేస్తున్నాయి ఈ లాటరీలు. కష్టపడి పని చేయాలనే ప్రాథమిక మాత్రం మానవుడు విస్మరిస్తుంటే, కష్టపడకుండా వచ్చే ఈ లాటరీడబ్బుతో సుఖం కొనుక్కోవాలనే ఆశ వికృతిలో పడతారు. ఎంతమంది బీదవాళ్ళు తమకు లాటరీవస్తుందనే ఆశలంబంతో పతనానికి ముదుపుపెట్టి చేశారో. ఫస్టుప్రయిజు అయిదు లక్షల్నీ! ప్రతి ఒక్క రూపాయిలో నుండి ఓ మానవహృదయం డబ్బు కోసం ఆక్రోశించిన ట్లనిపించదూ? అయినా నాకొస్తే నేనేం చేసుకుంటా నా డబ్బు! వీలాంటివాళ్ల కొస్తే ఉపయోగం.''

''భలేవాడివే! అలా అంటావేం. . . నీ సేవాకార్యం కొనసాగించుకోవచ్చుగా?''

''లేదు, సులోచనా! ఈ డబ్బుతో నా సేవాకార్యం సాగదు. అప్పుడు దాని పవిత్రత చెడిపోతుంది.''

''నీ దో పిచ్చిగాని బాబూ! లక్ష్మికి పవిత్రత, అపవిత్రత ఏమిటి?'' ఈ సంభాషణంతా వింటూ ఉండబట్టలేక అంది శ్యామలాదేవి.

''డబ్బుకు కాదమ్మగారూ! అది సంపాదింపబడే విధానంలో కాని, అది ఖర్చయే విధానంలోకాని ఉన్నాయి దాని పవిత్రతాపవిత్రతలు. ఓ మహత్కార్యంలో లక్ష్యమొక్కటే ఉత్తమమయితే చాలదు. దాని సాధనామార్గంకూడా ఉత్తమంగా ఉండాలి.''

గోపీ మాటలు శ్యామలాదేవికి ఇష్టం. 'ఈ పిచ్చివాడు ఎలా బతుకుతాడీ ప్రపంచంలో!' అని తలుచుకున్నప్పుడల్లా ఆర్ద్రమయ్యేది ఆమె మనస్సు.

రోజులు గడిచిపోతూనే ఉన్నాయి నిర్మోహంగా.

మూడు నెలల తరవాత—

ఓ సుప్రభాతాన—

"మిమ్మల్ని లాటరీటిక్కెట్టు తీసుకుని బాబుగారు రమ్మన్నారు" అని ధర్మావతారంగారి నౌకరు గోపీని పిలవ రాగా లాటరీటిక్కెట్టు జేబులో పెట్టుకుని బయలుదేరాడు గోపీ.

"వచ్చావా, గోపీ! ఇప్పుడే వస్తాను... రాధాస్వామిగారితో మాట్లాడుతూ ఉండు" అన్నారు డ్రాయింగ్‌రూములో నుండి లోపలికి వెళుతూ ధర్మావతారం గారు. రాధాస్వామి ఆయన ఆస్తివ్యవహారాలు చూసే మానేజరు.

పది గంటలయినా కాలేదు. ఎండ తీక్ష్ణంగా ఉంది బయట. పైన సీలింగ్ ఫాన్ మెల్లగా తిరుగుతూంది. విశాలంగా ఉన్న సోఫామీద ఇరుకుగా కూర్చున్నాడు గోపీ.

రాధాస్వామి వయస్సు దగ్గర దగ్గర యాభై సంవత్సరాలు ఉంటాయి. నెరిసిన తలతో పెద్దమనిషిలా కనుపిస్తాడాయన.

రాధాస్వామి మొదలుపెట్టారు.

"చూడు, బాబూ! నువ్వు భగవాన్ లాటరీస్‌లో టిక్కెట్టు కొన్నావు కదూ? నీకు ఫస్టు ప్రయిజు వచ్చింది. అభినందనలు, బాబూ! నా కో చిన్న సహాయం చేసిపెట్టాలి. పెద్దవాణ్ణి అడుగుతున్నాను. కాదనవంటే చెపుతాను..."

"భలేవారే! చెప్పండి... మీ రడగటమేమిటి, కాదనటమేమిటి?"

"ఏం లేదు, బాబూ! అమ్మాయిగారి దగ్గిర కౌంటర్‌ఫాయిల్స్‌లో ప్రయిజు వచ్చిన నంబర్ టికెట్ మీ పేరున చింపబడినట్లుంది. మన ధర్మావతారం బాబుగారి కో పిచ్చి. లాటరీలో ఫస్టు ప్రయిజు వచ్చిందని, తన పేరు పేపర్లో పడితే చూసుకోవటం ఆయన కో సరదా— సంతోషం. అదో బలహీనత, బాబూ! అదిగో... అప్పుడే ముఖం తిప్పేస్తున్నావు. నీకు లాటరీలో వచ్చిన లక్షలు నా కొద్దు. ఓ సహాయం చేసిపెట్టాలి."

"ఏమిటది?"

"నీకు లాటరీలో వచ్చిన అయిదు లక్షల రూపాయలు ధర్మావతారం బాబిస్తారు. ఆ లాటరీటిక్కెట్టు బాబుగారిపరం చేస్తే చాలు. రేపు భగవాన్ లాటరీ వాళ్ళిచ్చే పార్టీలూ, సన్మానాలూ మాత్రం వదులుకుని బాబుగారి పేరున జరపబడేందుకు అనుమతించాలి." ఆత్రంగా చెబుతున్నారు రాధాస్వామిగారు.

గోపీ ఏం మాట్లాడలేదు.

"ఏమంటావు, బాబూ!" ఆత్రంగా ప్రశ్నించారు.

"సరే. నా కా లక్షల రూపాయలు

ఆలాపన

చిత్రం— ఏమ్. సత్యనారాయణ (లాలగూడ)

ఎందు కెందుకు? నే నేం చేసుకుంటాను? బాబుగారి దగ్గరే ఉండనివ్వండి..."

"లేదు, బాబూ! నిష్ఠూరంగా మాట్లాడుతున్నావు. నీ మనస్సు కష్టపెట్టి ఈ పని చేయించదలుచుకో లేదు నేను. పైగా, ఇంకేమన్నా కావాలంటే ఎక్కువ ఇప్పించే పూచీ నాది."

"లేదండీ! నా కేం కష్టం! బాబుగారి ఈ కాస్త బలహీనతని ఆసరాగా తీసుకుని ఇంకా పైన తీసుకోనేదా? ఆయన నాకు చేసిన సహాయం నే నెలా మరిచిపోగలను, రాధాస్వామిగారూ. ఇదుగో, టికెట్ తీసుకోండి... నే వస్తాను" అని గోపీ లేచాడో లేదో ధర్మావతారంగారు వచ్చారు.

"ఈయనేమో డబ్బు వద్దంటున్నాడు, సార్... నేను చెప్పి చూశాను" అన్నాడు మానేజరు.

"అయితే మన కెందు కతని టిక్కెట్టు? చూడు, గోపీ! నీకు డబ్బు ఎందుకు చేదో నా కర్థం కావటం లేదు. అన్యాయంగా నీ దగ్గర టిక్కెట్టు తీసుకోవటం నా కిష్టం లేదు. నీ సంఘసేవలో ఎంతో ఉపకరిస్తుంది ఈ డబ్బు. కాదనక పుచ్చుకుంటే ఇప్పుడే ఇచ్చేస్తాను" అన్నారు ధర్మావతారంగారు.

గోపీ ధర్మసందేహంలో పడిపోయాడు. తన ఆదర్శానుగుణంగా తనా లాటరీడబ్బు తీసుకోనంటే ధర్మావతారంగారు కష్టపడిపోతారు. ఆయన్నంత కష్టపెట్టటం తన కిష్టం లేదు. తనీ డబ్బు తీసుకోవటం తన ఆదర్శానికి వ్యతిరేకం. ఏం చేయాలి?

"సరే, మా గురువుగారిని అడిగి చెపుతాను. ఆయన అంగీకరిస్తే ఆ లక్షలు మా సేవాసమాజానికి మీ పేరున విరాళంగా ఇచ్చేద్దురుగాని... అంతదాక డబ్బు మీతోనే ఉంచండి..." అన్నాడు ఏం తోచక గోపీ.

"అలాగే, బాబూ... థాంక్స్..." అన్నారు ముసలి మానేజరుగారు.

గోపీ లేచి గది దాటి బయటికి వచ్చాడో లేదో లోపల పెద్దగా నవ్వు వినిపిస్తూంది ధర్మావతారంగారిది. ఆశ్చర్యమనిపించింది గోపీకి.

"భలేవాడివోయ్, రాధాస్వామీ! ఒక్క దెబ్బతో రెండు పిట్టలు కొట్టేశావ్! పబ్లిక్‌గా వచ్చే లాటరీతో మన బ్లాక్‌మనీ ఐదు లక్షలవరకూ వైట్‌మనీ అయిపోయింది. దానికి మనం ఇన్‌కమ్‌టాక్స్ కట్టుకోవచ్చు. రెండు మూడు లక్షలు ఆ సేవాసమాజానికి విరాళంగా ఇచ్చేమా పుష్కలంగా పేరు పడిపోతాం. ఆ పిచ్చిగాడికవకు ఇవేమీ అర్థం కాలేదు."

ధర్మావతారంగారు అనే మాటలు గోపీకి సరిగా అర్థం కాలేదు మొదట. ఏవేవో రకరకాలయిన ఆలోచనలు చుట్టుముట్టుతున్నాయి. ఆయన మాటలు రెండు మూడు సార్లు మననం చేసుకుంటే ఏవేవో వింత వింత అర్థాలు గోచరిస్తున్నాయి. ఆలోచించగా, ఆలోచించగా స్ఫురించిన అర్థాలు తన మనస్సును పిండి చేస్తూంటే లాన్‌లో పచ్చగడ్డిమీద కూర్చుండిపోయాడు గోపీ.

తన అమాయకత్వంలో ఎలాటి అనర్థం జరిగిపోయింది! ఇది ఇలా జరిగిపోవలసిందేనా? విరుగుడు ఏమయినా ఉందా? తను ఇదంతా సహించి ఊరుకోగలడా? ధర్మావతారంగారు చేసే దుర్మార్గాలు లోకులు చెపుతున్నా ఇల్లాటి వికృతపద్ధతిలో గోముఖవ్యాఘ్రంలా, తేనెపూసిన కత్తిలా ఉంటాయని తను ఊహించుకోలేకపోయాడు. గోపీకి కోపం కట్టలు తెంచుకుని ప్రవహించినట్లయింది.

లేదు. ఈ అన్యాయం, అక్రమం తను జరగనివ్వడు. ఏమైనా— తను సర్వనాశనమైనా దీన్ని ఆపేయాలి. లక్షల రూపాయల బ్లాక్ మనీ చలామణీలోకి రావటానికి వీల్లేదు. అలాంటి అక్రమం తను జరగనివ్వడు.

గోపీ లేచి పోర్టికోగుండా డ్రాయింగ్ రూమువైపు బయలుదేరాడు. పోర్టికోలో నిలబడ్డ రెండు మూడు కార్లను అతను గమనించనే లేదు.

హాల్లో ప్రవేశించగానే గోపీని గుర్తించి బయటకు వచ్చారు రాధాస్వామి.

"నా కా టిక్కెట్టు మీ కివ్వటం నా కిష్టం లేదు... తిరిగి ఇచ్చెయ్యండి" అన్నాడు గోపీ.

"ఏం బాబూ! ఏమయింది?"

"నే నేం చెప్పదలుచుకో లేదు. మీరు చేసిన కుట్ర నా కర్థమయింది. నా టిక్కెట్టు నా కిచ్చెయ్యండి" అని పెద్దగా మాట్లాడుతున్న గోపీ మాటలకు— "ఏమయింది? అలా రా, బాబూ! ఆ గదిలో మాట్లాడుకుందాం..." అన్నారు రాధాస్వామి.

"లేదు. ఏ విషయం ఇక్కడే తేలిపోవాలి. అదుగో, ధర్మావతారంగారినే అడుగుతాను..." అని ఎవరో పెద్దమనుష్యులతో మాట్లాడుతున్న ధర్మావతారం గారి దగ్గరికే పోబోయాడు. గోపీకి మొదటినుండి లౌకికజ్ఞానం తక్కువ. ఎంత కోపమున్నా కొత్తవాళ్ళ మధ్య ఇంకొకరి జీవితరహస్యాన్ని బయటపెట్టకూడదనే ఇంగితం లేదు. రాధాస్వామి గోపీని ధర్మావతారంగారి దగ్గిరికి వెళ్ళకుండా చాలా ప్రయత్నించాడు. కానీ గోపీ ఆగలేదు.

"మీరు నా దగ్గర విషయం దాచారు. మీ బ్లాక్ మనీ వైట్ మనీ చెయ్యటం కోసం నే నివ్వలే దా టిక్కెట్టు! నా టిక్కెట్టు నా కిచ్చేయండి..." అని ఊపుగా వెళ్లి అడిగేశాడు గోపీ ధర్మావతారంగారిని.

"ఏం టిక్కెట్టు?" అడిగారు ధర్మావతారంగారు సౌమ్యంగా. గోపీకి సంయమనం నశించినట్లయిపోయింది.

"ఏం తెలీనట్లు మాట్లాడకండి... మీ దుర్మార్గం నాకు తెలిసిపోయింది. నే నిది జరగనివ్వను..." దయ్యం పట్టినట్లుగా మాట్లాడేస్తున్నాడు గోపీ.

"రాధాస్వామిగారూ... ఈ పిచ్చివాణ్ణి ఇక్కడి కెందుకు రానిచ్చారు..."

ఈ వేళయినా తీసుకువెళ్లి నేను చెప్పానని పిచ్చాసుపత్రిలో చేర్పించండి. . . మొన్నే చెప్పాను. . . ఇంకా చెయ్యలేదు మీరు. . . పాపం! ఓ నిర్భాగ్యుణ్ణి బాగుచేసిన వాళ్లమయినా అవుతాం. . . అని."

"ఇలాంటి నిర్భాగ్యుల్ని చూస్తే నా హృదయం తరుక్కుపోతుంది సుమండీ... దేవుడు అన్యాయం చేశాడు. . . మనం ఊరికే చూస్తూ ఊరుకోవలసిందేనా? మనకు చేతనయినంతలో మన బాధ్యత మనం నిర్వహించాలి. కదా. . . ఏదో పెద్ద మెంటల్ షాక్ తగిలి ఉంటుంది—మొన్నకూడా ఓ సారి ఇలాగే వచ్చాడు. ప్రపంచమంతా తనను అన్యాయం చేసినట్లు ఊహించుకొని కనపడ్డ ప్రతివాణ్ణీ తిడుతూ ఉంటాడు. ఇతన్ని ఎవరో ఘోరంగా మోసం చేసిఉంటారు. అప్పటినుండి ఇలాపిచ్చివాడయిఉంటాడు" అని పక్క సోఫాల్లో కూర్చున్న పెద్ద మనుష్యులతో చెపుతున్నారు ధర్మావతారం గారు. అంతలోనే రాధాస్వామి పిలిచిన గూర్ఖా, నౌకర్లు గోపీని బలవంతాన ఆ గదిలోనుండి నడిపించుకు వెళ్లారు.

గోపీని మెంటల్‌హాస్పిటల్‌లో జాయిన్ చేశారు ధర్మావతారంగారు, తన పలుకుబడిని ఉపయోగించి. గోపీ పిచ్చికి అక్కడ చికిత్స జరుగుతూంది.

నెల రోజుల క్రితం చుట్టంచూపుగా గుంటూరు పినతండ్రి ఇంటికి వెళ్లి వచ్చిన సులోచనకు, గోపీ పిచ్చాసుపత్రిలో ఉన్నట్టు తెలిసింది. విషయం అర్థం చేసుకోవటానికి ఆమె కెక్కువసేపు పట్ట లేదు. తండ్రి దగ్గర హఠం వేసుకుని, గోపీని పిచ్చాసుపత్రినుండి డిస్చార్జి చేయించటంలో కృతకృత్యురాలయింది. గారాబాల కూతురి మాటలు కాదనలేక పోయారు ధర్మావతారంగారు.

ఆ రోజు పొద్దుట పది గంటలకు మెంటల్ హాస్పిటల్‌కు బయలుదేరింది సులోచన. ఆ రోజే గోపీని డిస్చార్జి చేసేది.

మెయిన్ గేటునుండి దూరంగా ఉన్న మెంటల్ హాస్పిటల్ బిల్డింగ్స్ వైపు కారులో పోతున్న సులోచన మనస్సు మనస్సులో లేదు. ఈవేళ ఆమె హృదయం కరుణాతరంగితమై ఉంది. 'గోపీ నిజంగా పిచ్చివాడు. అతని కీ లోకం సరిగ్గా అర్థం కాదు. అతని ఈ పిచ్చికి సరైన శిక్షే జరిగింది' అని ఓ క్షణం కోపంగా అనుకుంది. మరుక్షణం అలా అనుకున్నందుకు తను తనే నిందించుకున్నది ఆమె. హిమాలయపర్వతంలా ఉన్నతమైన గోపీ గోచరించా డామె మనస్సులో. పర్వతంమీద ఉన్న మంచు వల్ల చలికి పర్వతం వణికిపోయేటట్లు—అతనిలోని బలహీనత, అసరా అవసరమైన గుర్తించలేని అమాయకత్వం. . . తలుచుకునేటప్పటికి ఆమెకు కళ్లలో నీళ్లు తిరిగిన ట్లయింది. ఈ పిచ్చివాడు ఇలా ప్రపంచంలో బ్రతకలేడు. అతని కీ ప్రపంచం అర్థం కాదు. నడిసముద్రంలో చుక్కాని లేని నావలాంటి దవుతుం దతని జీవితం— తన అసరా లేకపోతే. ఇంక తను ఉపేక్షించలేదు. సర్వప్రలోభాలనూ త్యజించి అతని జీవితనౌకకు చుక్కాని పట్టాలని నిర్ణయించుకుం దామె మనస్సులో.

ఆకాశంలో నల్లటి మేఘాలు పరుచుకుంటున్నాయి. వాటిని చొచ్చుకొని నీరెండ కాస్తూంది.

సులోచనని చూడగానే పట్టలేక పోయాడు గోపీ. . . ఓ క్షణం ఏడ్చేశాడు.

"చూశావా, సులోచనా! నాకు పిచ్చి పట్టిందట. . . నిజమేనా. . . చూడు, నా ఒళ్లు ఎలా వాతలు తేలిపోయిందో ... పిచ్చి పోగొట్టటానికి కొడతారటగా. . . నువ్వు. . నువ్వు ఎందు కింత ఆలస్యం చేశావు. . . వీళ్లు నన్ను చంపేద్దురు. . . నన్ను నీతో తీసుకెళ్లవూ. . . నే నిక్కడ ఉండను. .. నాకు భయం వేస్తూంది. .. వాళ్లకు చెప్పి నన్ను తీసుకెళ్ళు. . ."

ఆ జైలులో, ఆ హింసతో గోపీ మనస్సు ఎంత వికలమయిందో, ఎంత దిగజారిపోయిందో తలుచుకుంటే సులోచన హృదయం కంపించి పోయింది. నిజంగానే పిచ్చి పట్టే స్టేజికి తీసుకు వచ్చారు వీళ్లు. . . కన్నెంట నీళ్ళు వచ్చాయి సులోచనకు.

"పిచ్చివాడా. . .! నేను చెపితే విన్నావూ. . . పిచ్చివాళ్లకు పిచ్చివాళ్లలోనే పొత్తు. . . ఈ తెలివిగల ప్రపంచంలో అడు గెందు కెట్టావ్.. . నడ. . ." దుఃఖంతో సులోచన కంఠం రుద్ధమయి ఆపైన ఆమె మాట్లాడలేకపోయింది. తల్లిలా అతన్ని పొదివి పట్టుకుని నడిపించుకు పోయింది.

పోర్టికోలో నిలబడ్డ కారు డ్రైవరుతో అంది సులోచన:

"నువ్వు వెళ కారు తీసుకుని. . . మేం మెల్లిగా వస్తాం."

అమ్మాయిగారి చండశాసనాలకు అలవాటుపడ్డ కారుడ్రైవరు మారు మాట్లాడకుండా కారులో వెళ్లిపోయాడు.

ఏడడుగులు నడిచారో లేదో, లోకుల విమర్శల చండనిపాతాల్లా, మేఘావృతమైన ఆకాశంనుండి గర్జిస్తూ తీవ్రంగా వర్షం ప్రారంభమయింది. హోరున ఈదురుగాలి. క్షణంలో బీభత్సమయిపోయిన ట్లయింది ప్రకృతి.

హాస్పిటల్ మెయిన్ గేటు వైపు పోతున్న కాలిబాటమీదుగా సాగిపోయారు, పూర్తిగా వానలో తడిసిపోయిన పిచ్చివాళ్లిద్దరూ . . .! ★